

Bezdůvodné obohacení

Předpokladem skutkové podstaty podle § 454 ObčZ je dluh dlužníka, který třetí osoba věřiteli uhradí, aniž by k tomu byla ze smlouvy povinna dlužníkovi. K tomuto je ale v případě soudního sporu třeba učinit příslušná skutková zjištění.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 23 Cdo 2842/2007, ze dne 28.5.2009)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobkyně G. a., spol. s r. o., v likvidaci, , proti žalované S. p. h., s, zastoupené JUDr. V. H., advokátem, , o zaplacení částky 1 428 685 Kč s příslušenstvím, vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 39 Cm 151/2003, o dovolání žalované proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 29. ledna 2007, č. j. 3 Cmo 341/2006-188, tak, že rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 29. ledna 2007, č. j. 3 Cmo 341/2006-188, a rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 9. prosince 2005, č. j. 39 Cm 151/2003-138, ve výrocích pod body I a II se zrušují a věc se v tomto rozsahu vrací Městskému soudu v Praze k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 9. prosince 2005, č. j. 39 Cm 151/2003-138, uložil žalované povinnost zaplatit žalobkyni částku 1 259 636,90 Kč se 7,5% úroky z prodlení od 1. 1. 2002 do zaplacení (výrok pod bodem I), rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok pod bodem II) a zamítl žalobu co do částky 169 048,10 Kč s 7,5% úroky z prodlení od 1. 1. 2002 do zaplacení (výrok pod bodem III).

Soud prvního stupně vyšel ze zjištění, že v době od 24. 11. 2000 do 4. 3. 2001 se v prostorách Obrazárny Pražského hradu konala výstava O. I. (dále jen „výstava“), jejímž pořadatelem byla žalovaná. Část finančních prostředků na zajištění výstavy měla být opatřena z grantu uděleného v rámci projektu P. - kulturní metropole 2000, většina finančních prostředků však měla být zajištěna italskou společností M. od sponzorů. Soud prvního stupně zjistil, že zpočátku byl kurátorem výstavy jeden z italských odborníků a souběžně s ním na základě smlouvy ze dne 30. 3. 1999 i Ing. K.B., podnikající jako fyzická osoba, užívající označení G. A.. S Ing. K. B. uzavřela žalovaná mandátní smlouvu, podle které měl Ing. K. B. získávat sponzory, kteří by poskytli prostředky na zajištění celého projektu.

Soud prvního stupně vzal dále za prokázané, že kromě výstavy bylo od počátku plánováno i vydání odborné publikace, v níž by byly využity materiály zajišťované pro výstavu. Na jaře roku 2000 došlo ke jmenování nové kurátorky výstavy, Dr. P., a bylo rozhodnuto i o dalších změnách v organizaci výstavy. Soud prvního stupně zjistil, že žalobkyně fakticky zajišťovala hrazení nákladů na realizaci výstavy s tím, že část takto zajištěných materiálů mohla být použita i pro připravenou publikaci. Ačkoli žalobkyně uvažovala nad tím, že by vydala publikaci i sama za předpokladu určitých protiplnění ze strany žalované, tyto otázky nebyly nikdy mezi účastníky řízení dořešeny a publikace, ač byla připravena i za pomoci Dr. P., vydána nebyla.

Soud prvního stupně dospěl k závěru, že z provedených důkazů nevyplývá, že by mezi žalobkyní a žalovanou došlo k uzavření ústní dohody ohledně poskytnutí překlenovacího úvěru na úhradu nákladů pro přípravu a realizaci výstavy, podle které by byla žalovaná povinna vrátit žalobkyni prostředky vynaložené na přípravu a realizaci celého projektu. Soud prvního stupně ale vzal za

prokázané, že žalobkyně fakticky hradila dodávky a služby potřebné pro realizaci projektu, a to v celkové výši 2 263 490,80 Kč (včetně promlčené části nároku).

Soud prvního stupně proto dospěl k závěru, že žalovaná je povinna vrátit žalobkyni prostředky, které žalobkyně na celý projekt poskytla. Celou věc soud posoudil jako nárok žalobkyně plynoucí z bezdůvodného obohacení žalované podle § 451 odst. 2 občanského zákoníku (dále jen „ObčZ“), resp. § 454 ObčZ. Přes námitky žalované, že při přípravě projektu spolupracovala s Ing. B. nikoli jako s jednatelem žalobkyně, ale jako s podnikatelem – fyzickou osobou, a že tedy žalobkyně není ve sporu aktivně legitimovaná, dospěl soud prvního stupně k závěru, že žalovaná přesto věděla, že žalobkyně nějaké náklady na akci hradí a sama žalovaná měla mít prvořadý zájem na tom zaručit hladký průběh celé akce řádnými smlouvami. Soud prvního stupně proto dospěl k závěru, že nebyla-li existence smluvního vztahu mezi žalobkyní a žalovanou prokázána, hradila žalobkyně náklady na přípravu projektu bez právního důvodu. Žalobkyně tedy tím, že poskytla žalované prostředky na náhradu nákladů skutečně vynaložených na výstavu, umožnila žalované výstavu realizovat. Soud prvního stupně proto uzavřel, že žalobkyně plnila za žalovanou to, co měla žalovaná po právu plnit sama. Žalovaná je tedy povinna vydat žalobkyni náklady, které žalobkyně takto vynaložila, z titulu bezdůvodného obohacení.

Při určování výše bezdůvodného obohacení vycházel soud prvního stupně z dokladů předložených žalobkyní, přičemž některé z položek ze seznamu nákladů vyloučil, jelikož jejich souvislost s realizací výstavy nebyla zřejmá. Soud prvního stupně dále přihlédl i k námitce promlčení, kterou vznesla žalovaná, a nepřiznal žalobkyni právo na vydání bezdůvodného obohacení rovnajícího se nákladům vynaloženým žalobkyní před datem 3. 7. 1999. Celkem tedy soud prvního stupně žalobu jako nedůvodnou co do výše 160 048,10 Kč zamítl, ve zbývající části, tedy do výše 1 259 636,90 Kč, žalobě vyhověl a přiznal žalobkyni i požadované úroky z prodlení za dobu od 1. 1. 2002 do zaplacení.

K odvolání žalované Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 29. ledna 2007, č. j. 3 Cmo 341/2006-188, rozsudek soudu prvního stupně v napadených výrocích pod body I a II potvrdil a uložil žalované nahradit žalobkyni náklady odvolacího řízení. Odvolací soud měl za to, že soud prvního stupně přesně a úplně zjistil skutkový stav tak, jak vyplynul z provedení dokazování, a že z takto dostatečně zjištěného skutkového stavu pak vyvodil odpovídající právní závěry. Odvolací soud dospěl k závěru, že žalobkyně uplatila nárok na úhradu žalované částky proti žalované z titulu tvrzené ústně uzavřené smlouvy, nikoli však ze smluv uzavřených mezi Ing. B. jako fyzickou osobou a žalovaným. Z toho důvodu odvolací soud nepřihlédl k námitce nedostatku aktivní legitimace žalobkyně, kterou žalovaná v průběhu řízení opakovaně namítala. Odvolací soud považoval za nedůvodnou také námitku žalované, že soud prvního stupně rozhodl v rozporu s návrhem žalobkyně, která se domáhala zaplacení žalované částky z titulu tvrzeného smluvního vztahu, a soud prvního stupně posoudil žalovaný nárok jako bezdůvodné obohacení. Odvolací soud v tomto ohledu dospěl k závěru, že žalobkyně se žalobou domáhala vrácení nákladů, které vynaložila v souvislosti s pořádáním výstavy. Žalobkyně v řízení prokázala, že dané náklady vynaložila, a právní posouzení dané situace je potom věcí soudu. Odvolací soud se dále nezabýval otázkou žalovanou popíraného zápočtu proti její pohledávce z titulu komisionářské smlouvy. Stejně jako soud prvního stupně vycházel z toho, co je předmětem sporu, a proto nepovažoval za potřebné se otázkou komisionářské smlouvy zabývat.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná dovolání, kterým rozhodnutí odvolacího soudu napadá v celém rozsahu. Přípustnost dovolání opírá žalovaná o ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. ve spojení s § 237 odst. 3 o. s. ř. Žalovaná je toho názoru, že odvolací soud ve svém rozhodnutí řešil právní otázku v rozporu s hmotným právem a že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

První pochybení odvolacího soudu spatřuje dovolatelka v potvrzení rozsudku soudu prvního stupně, když tento přiznal žalobkyni i úrok z prodlení ode dne 1. 1. 2002. Odvolací soud přitom konstatoval,

že konkrétní obsah tvrzeného ústně uzavřeného smluvního vztahu nebyl prokázán, a jde tedy o nárok z bezdůvodného obohacení. Počátek běhu prodlení však soud stanovoval tak, jako by se jednalo o nárok ze smluvního vztahu. Byla-li pohledávka žalobkyně kvalifikována soudem prvního stupně jako pohledávka na vydání bezdůvodného obohacení, bylo nutné přiznat žalobkyni úrok z prodlení z příslušné částky nejdříve od 25. 9. 2003, tedy ode dne následujícího po dni, kdy byla žaloba doručena žalované. Dovolatelka je toho názoru, že odvolací soud potvrzením rozsudku soudu prvního stupně, který o nároku žalobkyně na úrok z prodlení nerozhodl správně, řešil ve svém rozhodnutí právní otázku v rozporu s hmotným právem.

Dovolatelka dále vytýká soudu prvního stupně i soudu odvolacímu, že se nezabývaly námitkou žalované, že jí měla být především uložena povinnost vydat to, co bezdůvodným obohacením nabyta. Soudy se nezabývaly otázkou, zda je žalovaná schopna poskytnuté plnění vrátit (přičemž bylo-li nějaké plnění poskytnuto, bylo dle názoru dovolatelky poskytnuto ve věcech, nikoli v penězích), a bez dalšího uložily žalované povinnost nahradit bezdůvodné obohacení v penězích. Odvolací soud tak řešil právní otázku v rozporu s hmotným právem (konkrétně s ustanovením § 458 odst. 1 ObčZ).

Dovolatelka dále namítá, že se odvolací soud nedostatečně vypořádal s námitkou žalované, že žalobkyni nelze přiznat bezdůvodné obohacení ve výši finančních prostředků, které žalobkyně na uskutečnění projektu vynaložila, ale je nutné vycházet z takové částky, která odpovídá částkám, které by ten, kdo se bezdůvodně obohatil, vynaložil obvykle v daném místě a čase na dosažení stejného plnění. Odvolací soud dle názoru dovolatelky v tomto pochybil, když neprovedl znalecké dokazování ohledně skutečné výše bezdůvodného obohacení. Rozhodoval tak v rozporu s hmotným právem a zatížil řízení vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Z těchto důvodů dovolatelka navrhl, aby Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Žalobkyně ve svém vyjádření k dovolání odmítá, že by napadené rozhodnutí bylo v rozporu s hmotným právem. K námitce dovolatelky ohledně počátku počítání úroků z prodlení žalobkyně podotýká, že se tato otázka nedotýká meritů věci a že je tedy nemá pro rozhodnutí dovolacího soudu žádný význam. Žalovaná nadto opomněla skutečnost, že byla již dříve žalobkyní upozorněna na to, že uhrazení vynaložených nákladů bude po žalované požadováno.

K námitce žalované, že se odvolací soud nevypořádal s tím, že žalovaná měla žalobkyni vydat především to, co žalovaná bezdůvodným obohacením nabyta, uvádí žalobkyně, že v daném případě se jednalo především o bezdůvodné obohacení, které spočívalo ve výkonech, které byly pro žalovanou vykonávány. Žalovaná dle názoru žalobkyně v průběhu řízení pouze tvrdila, že nárok žalobkyně je vykonstruovaný, a až ve chvíli, kdy byl žalobkyni nárok pravomocně přiznán, začala žalovaná tvrdit, že nějaké plnění od žalované obdržela a že jej žalobkyni může vrátit. Podle žalobkyně toto tvrzení žalované nebylo konkrétní a neobsahovalo příslušná skutková tvrzení a návrhy důkazů k nim. Žalovaná nadto započala tyto skutečnosti tvrdit nikoli před soudem prvního stupně, ale až ve fázi odvolacího řízení. Žalobkyně proto v závěru svého vyjádření navrhl, aby Nejvyšší soud podané dovolání zamítl a uložil žalované povinnost uhradit žalobkyni náhradu nákladů dovolacího řízení.

Nejvyšší soud České republiky (dále jen „Nejvyšší soud“) jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno včas oprávněnou osobou a obsahuje stanovené náležitosti, nejprve zkoumal, zda je dovolání přípustné.

Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

Po přezkoumání napadeného rozhodnutí dospěl dovolací soud k závěru, že dovolání je podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. přípustné, jelikož napadené rozhodnutí řeší právní otázku v rozporu s

hmotným právem.

Dovolatelka předně namítá, že soudy rozhodly v rozporu s hmotným právem, když přiznaly žalobkyni úrok z prodlení od 1. 1. 2002, jak bylo požadováno v žalobě. Soud prvního stupně ani soud odvolací nezdůvodnily počátek prodlení žalované. Splatnost pohledávky z titulu bezdůvodného obohacení není zákonem stanovena. Za den splatnosti se proto považuje v případě bezdůvodného obohacení ve vztahu, který má charakter vztahu obchodního, den, kdy uplynula lhůta bez zbytečného odkladu poté, kdy byl dlužník věřitelem požádán o plnění (§ 340 odst. 2 ObchZ). Nesplněním povinnosti k plnění v den splatnosti závazku dochází k prodlení dlužníka podle § 365 ObchZ. Prodlení s vydáním bezdůvodného obohacení tak plyne ode dne následujícího po dni splatnosti závazku. Rozsudky soudů obou stupňů neobsahují skutkové zjištění, že by žalobkyně vyzvala žalovanou k placení žalované částky. Dle konstantní judikatury Nejvyššího soudu (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. února 2003, sp. zn. 28 Cdo 1853/2002, uveřejněný v Souboru civilních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod číslem C 1746, svazek 24/2003) lze v takovém případě za kvalifikovanou upomínku (žádost věřitele o plnění) považovat podání žaloby na zaplacení pohledávky. Podle ustanovení § 41 odst. 3 o. s. ř. tento hmotněprávní úkon účastníka učiněný vůči soudu je účinný i vůči žalovanému, a to od okamžiku, kdy se o něm v řízení dozvěděl, tedy zpravidla od okamžiku, kdy je mu doručen stejnopis žaloby. Přiznal-li odvolací soud žalobkyni úrok z prodlení ode dne 1. 1. 2002, aniž dovedl, že ke dni 31. 12. 2001 již uplynula lhůta k plnění podle § 340 odst. 2 ObchZ, pak tuto otázku nesprávně právně posoudil.

Odvolací soud shodně se soudem prvního stupně dospěl k závěru, že žalobkyně plnila za žalovanou to, co měla žalovaná po právu plnit sama (vznik bezdůvodného obohacení z důvodu uvedeného v § 454 ObčZ). Tento konečný právní závěr ovšem soudy nezaložily na řádném skutkovém zjištění. Skutková podstata bezdůvodného obohacení upravená v § 454 ObčZ je naplněna tehdy, pokud ten, kdo plnil jinému, tuto povinnost neměl a plnil místo toho, kdo byl k tomuto plnění povinen. Přitom mezi subjekty, mezi nimiž došlo k plnění, bylo zřejmé, že se plní za jiného. Předpokladem této skutkové podstaty je tedy jistý dluh dlužníka, který třetí osoba věřiteli uhradí, aniž by k tomu byla ze smlouvy povinna dlužníkovi. Vznikne tak bezdůvodné obohacení v rozsahu toho, co třetí osoba uhradila věřiteli, aby dluh dlužníka zanikl. Aby mohl soud posoudit věc tak, že žalobkyně plnila za žalovanou to, co měla žalovaná po právu plnit sama, je třeba učinit skutkové zjištění a na základě tohoto zjištění právní závěr, že žalobkyně skutečně plnila za žalovanou její dluh. Neučiní-li soud takové skutkové zjištění, je třeba věc posoudit jako vznik bezdůvodného obohacení z jiné skutkové podstaty uvedené v § 451 odst. 2 ObčZ. Posouzení právní otázky, ze které skutkové podstaty bezdůvodné obohacení vzniklo, má totiž vliv na posouzení toho, co a v jaké formě je žalovaná povinna žalobkyni vydat. Pokud by totiž šlo o plnění za jiného, měla by žalobkyně nárok na vydání tohoto plnění. Pokud by šlo o plnění, které poskytla žalobkyně žalované bez právního důvodu, měla by v případě peněžitého plnění žalobkyně nárok na vydání bezdůvodného obohacení v hodnotě odpovídající tomuto plnění. Pokud by však plnění spočívalo v plnění nepeněžitým, bylo by prvořadou povinností obohaceného vydat to plnění, jež bylo bezdůvodně získáno. Podle ustanovení § 458 ObčZ musí být totiž vydáno vše, co bylo nabyto bezdůvodným obohacením. Není-li to dobře možné, zejména proto, že obohacení záleželo ve výkonech, musí být poskytnuta peněžitá náhrada. Způsob vydání bezdůvodného obohacení in natura stanoví zákon na prvním místě. Poskytnutí peněžitě náhrady přichází v úvahu nejen v případech, kdy majetkovým prospěchem byla určitá činnost, pracovní výkon či služba nebo kdy obnovení předešlého stavu je technicky vyloučeno (věci byly v mezidobí spotřebovány, individuálně určená věc byla zničena apod.), ale i tehdy, je-li vydání věci in natura hospodářsky neúčelné zejména s přihlédnutím ke všem důsledkům, k nimž by vrácením věci došlo. Při úvaze o tom, zda je dobře možné vydání toho, co bylo neoprávněně získáno, je totiž třeba přihlížet k důsledkům tohoto navrácení v předešlý stav, aby k němu nedocházelo za cenu znehodnocení nebo dokonce zničení věcí, jež by mohly jinak sloužit svému účelu tam, kde jsou umístěny. (Švestka, Jiří a kol. Občanský zákoník : komentář. I, § 1-459. Praha : C. H. Beck, 2008). Z

výše uvedeného je zřejmé, že soud má prvořadou povinnost posoudit, zda lze s ohledem na stanovená omezení vydat bezdůvodné obohacení poskytnuté in natura. Až v tom případě, kdy soud zjistí, že vydání poskytnutých věcí není podle výše stanovených pravidel dobře možné, je třeba uvažovat o výši peněžité náhrady. Výši peněžité náhrady je potom třeba stanovit dle tzv. obecné ceny, tedy takové ceny, kterou by ten, kdo se bezdůvodně obohatil, vynaložil obvykle v daném místě a čase na dosažení stejného plnění. Nelze tedy jednoduše vycházet z nákladů, které žalobkyně na zajištění výstavy vynaložila. To samozřejmě neplatí, jak shora uvedeno, v případě, že bezdůvodné obohacení na straně žalované vzniklo z důvodu uvedeného v § 454 ObčZ.

Žalobkyně uplatňovala žalobou nárok vyplývající podle jí uplatněného právního názoru z ústně uzavřené smlouvy o spolupráci a spolufinancování výstavy. Soudy posoudily věc právně jinak než žalobkyně, tedy jako nárok z bezdůvodného obohacení. V takovém případě měly však postupovat podle ustanovení § 118a odst. 2 o. s. ř., podle něhož má-li předseda senátu za to, že věc je možné po právní stránce posoudit jinak než podle účastníkovra právního názoru, vyzve účastníka, aby v potřebném rozsahu doplnil vyličení rozhodných skutečností., resp. podle ustanovení § 118a odst. 3 o. s. ř., podle něhož zjistí-li předseda senátu v průběhu jednání, že účastník dosud nenavrl důkazy potřebné k prokázání všech svých sporných tvrzení, vyzve jej, aby tyto důkazy označil bez zbytečného odkladu, a poučí jej o následcích této výzvy. Tak je třeba postupovat i v dalším řízení ve věci. Po doplnění potřebných skutkových zjištění soud rozhodne o rozsahu a formě vydání bezdůvodného obohacení.

Ze shora uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu není z hlediska uplatněných dovolacích důvodů správný. Nejvyšší soud jej proto podle ustanovení § 243b odst. 2 věty za středníkem o. s. ř. zrušil. Protože důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, platí i na rozsudek soudu prvního stupně, Nejvyšší soud podle § 243b odst. 3 o. s. ř. zrušil i rozsudek soudu prvního stupně ve výrocích pod body I a II a věc mu v tomto rozsahu vrátil k dalšímu řízení.

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Domáci násilí \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Nahlížení do spisu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náklady exekuce \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Územní samospráva](#)
- [Zákonný soudce \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Přebírání důkazů z trestního řízení před správními soudy](#)
- [Tarifní hodnota](#)
- [Nepoložení předběžné otázky Soudnímu dvoru EU](#)
- [Koupě nemovité věci](#)
- [Nesprávný úřední postup \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Platební neschopnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)